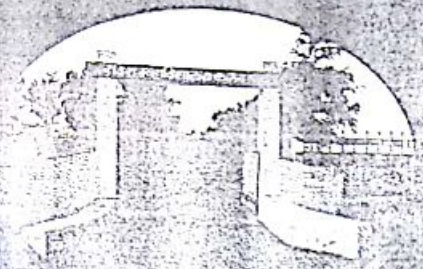

Late Dr. Bhau Mandavkar

ISSN 2349-9370

Vol. 3 Issue 2

Oct. 2016

Regular Issue

Research Journal of India

(Peer Reviewed Multi-Disciplinary Annual National Research Journal)

Dr. Bhau Mandavkar Research Centre
INDIRA MAHAVIDYALAYA
KALAMB, DISTT. YAVATMAL, MAHARASHTRA 445401 (India)

Index

	Guidelines for Authors	Editorial Board	3
	From the Bench of Editor	Dr. Pavan Mandavkar	4
1	महाराष्ट्र राज्याच्या अर्थसंकल्पात महिलाविषयक तरतुदी व योजना : एक दृष्टिक्षेप	प्रा. श्रीमती आर.एम. वाठ	5
2	स्वातंत्र्योत्तर भारतातील सामाजिक परिवर्तनाची दिशा आणि आव्हाने	डॉ. बी.व्ही. राठोड	8
3	जंगलांचा विनाश आणि हवामानबदल : एक अभ्यास	प्रा. एन. व्ही. नरुले	11
4	विद्यार्थ्यांची सर्वांगीण सुरक्षितता पालक व शिक्षकाची जबाबदारी	प्रा. सरोज यादवराव लखदिवे	13
5	महानुभावीय मराठी वाङ्मय : एक अभ्यास	प्रा. डॉ. गजानन हेरोळे	16
6	संत तुकारामांचा आत्म साक्षात्कार	प्रा. डॉ. हरिदास आखरे	19
7	सामाजिक शास्त्र संशोधनात शैक्षणिक ग्रंथालयाची भूमिका	डॉ. जी.पी. उरकुदे	23
8	स्वयंसहाय्यता बचत गटांना बाजारपेठ उपलब्धता	प्रा. माधुरी पंडीतराव राखुंडे	26
9	स्त्रीजाणिवेचा हुंकार : कमल देसाई आणि विजया राजाध्यक्ष	प्रा. डॉ.सौ. वीरा मांडवकर	29
10	प्रादेशिक कादंबरीची काही वैशिष्ट्ये	प्रा. अतुलकुमार सारडे	34
11	मानसिक स्वास्थ्य, वेळेचा सदुपयोग व व्यक्तिगत प्रगती	प्रा.कु. एम.एम. जगताप	37
12	A.K. RAMANUJ - A POET OF INDIAN SENSIBILITY	Mr. Dipak. D. Ghodekar	40
13	DRUG VIOLENCE AND DRUG OBSESSION	Dr. R.M. Kadam	44
14	स्वातंत्र्योत्तर साठपूर्व वैदर्भीय कादंबरीतील सामाजिक जाणिवेचा	डॉ. पवन मांडवकर	50
15	FACTORS ASSOCIATED WITH CHILD OBESITY AND EMERGING CONSEQUENCE - A MATTER OF SERIOUS CONCERN	Sau. Kalpana Korde	54
16	घन कचऱ्याचे व्यवस्थापन एक समस्या : घाटंजी शहर अभ्यास	प्रा. कविता आर. किर्दक	59

विद्यार्थ्यांची सर्वांगीण सुरक्षितता पालक व शिक्षकाची जबाबदारी

प्रा. सरोज यादवराव लखदिवे
गृहअर्थशास्त्र विभाग प्रमुख
इंदिरा महाविद्यालय, कळंब, जि. यवतमाळ

सारांश

सध्या बालकांवर होणाऱ्या लैंगिक अत्याचाराबाबत सातत्याने प्रकरणे घडत आहे. शाळा आणि शाळाबाह्य अशा स्वरूपाची प्रकरणे समोर येत असल्याने बालकांचे लैंगिक शोषण होऊ नये, यास प्रतिबंध लागावा यासाठी प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. पालकांमध्ये जागरूकता यासोबतच बालकांसाठी असलेले कायदे आणि त्यांना न्याय मिळवून देण्यासाठी पोलीस आणि कायद्याचे सहकार्य मिळावयास पाहिजे तसेच शाळेतपण त्यांना सुरक्षा मिळणे आवश्यक आहे. अत्याचार हा शाळेतच घडते असे नाही तर अत्याचाराच्या प्रकरणात जवळील व्यक्तींचे प्रमाण अधिक राहते, त्यामुळे बालक कुठे सुरक्षित आहे हेच कळत नाही. त्यामुळे बालकांवर होणारे अत्याचार आणि त्याबाबत असलेले कायदे, त्यांना लागणारी मदत याची माहिती समाजातील प्रत्येक घटकाला असणे आवश्यक आहे.

प्रस्तावना

मुलांना सुरक्षित वातावरण देण्याची जबाबदारी ही प्रत्येकाची आहे. मात्र प्रत्येकजण आपली जबाबदारी दुसऱ्यावर ढकलत आहे. हा प्रकार बंद होणे आवश्यक असून प्रत्येकाला आपल्या जबाबदारीची जाणीव असणे आणि त्याप्रमाणे वागणे गरजेचे आहे. अनेक कारणामुळे आज विद्यार्थी असुरक्षित झाले आहे. मुलांच्या कोवळ्या वयात त्यांच्यावर होणारे अत्याचार या समस्येने गंभीर रूप घेतले आहे. मुलांच्या सर्वांगीण विकासासाठी पालक, मुलांमध्ये जसा संवाद आवश्यक आहे तसाच शिक्षक व विद्यार्थी आणि शिक्षके व पालकांमध्ये देखिल संवाद झाला पाहिजे. पालक, शिक्षक व मुलांमध्ये खुला संवाद होणे आवश्यक आहे. मुलांना शरीराचे प्रायव्हेट पार्ट, त्यांच्यावर होणारे अत्याचार, तशा व्यक्तींचे हावभाव, त्यांची हालचाल अशा गोष्टींचे ज्ञान असणे आवश्यक आहे. घरातून मुल बाहेर पडल्यापासून घरी परत येईपर्यंत प्रत्येक ठिकाणी मुलांची सुरक्षितता महत्वाची आहे. पालकांनी प्रत्येक टप्प्यावर सतर्क असणे महत्वाचे आहे. शिक्षक आणि पालक हे मुलांचे खरे समुपदेशक आहे. परंतु प्रत्येकजण आपापली जबाबदारी एकमेकांवर ढकलतात. मुलांची जबाबदारी फक्त एका घटकावर टाकून चालणार नाही तर सर्व समाजाने ती जबाबदारी सांभाळायला पाहिजे. शिक्षक, पालक व विद्यार्थ्यांमधील विसंवादाने ही असुरक्षितता निर्माण होत आहे.

बालकांचे पालकासोबत संबंध

बदलत्या काळानुसार पालक आणि मुलांचे संबंधही बदलत जातात. वडिलांनी हाक मारल्यावर थरथरणाऱ्या मुलामुलींचा काळ केव्हाच मागे पडला आहे. पूर्वी कुठल्याही गोष्टीची चर्चा मुलांसमोर केली जात नसे. वडील माणसे सांगतील ते ऐकायचे असेच होते. त्यामुळे मुलांनी आपले ऐकावे असे वाटणे साहजिकच होते. मुलांनी आपल्या वस्तू नेहमीच्या जागी ठेवाव्या, मैदानी खेळ खेळावे, टीव्ही, कॉम्प्युटर कमी वापरावा असे पालकांना वाटते परंतु यातले काहीच होत नाही. या गोष्टींशिवाय मुलांचे पानही हालत नाही. या गोष्टींच्या आहारी मुलांनी जाऊ नये असे पालकांना वाटते. पालक उपदेश करतात हेच मुलांना आवडत नाही. सतत ओरडणे, मुलांना रगावणे या गोष्टींशिवाय केव्हा तरी मुलांचे सर्वासमोर कौतुक करायला हवे, त्यांच्याशी मायेने बोलायला हवे.

आपण कितीही वेळा सांगितले तरी पण मुले आपल्या मनाप्रमाणेच करतात अशा वेळी त्रागा न करता मुलांशी संवाद साधण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. मुलांसोबत जास्तीत जास्त वेळ घालविला पाहिजे. पालकांसोबतच राहून मुले अनेक गोष्टी शिकत असतात व मग आपणे म्हणणे हळूहळू ऐकायला लागतात. सुसंवाद हा

महत्त्वाचा असतो. पालक, बालक संबंधांमध्ये प्रेम, जिव्हाळा मिळत असेल तर मुले समायोजित व समाजमान्य असे वर्तन करू लागतात. आनंदी वातावरणामुळे मुलांमध्ये आत्मविश्वास निर्माण होतो. उलट जे पालक मुलांना रागावतात, मुलांना कडक शिक्षा करतात अशा मुलांचा समाजविरोधी कृत्यांकडे असतो.

पालक बालक संबंध मैत्रीपूर्ण असल्याची गरज सध्याच्या वातावरणात आवश्यक आहे. बाहेर मुलामुलीसोबत काय घडत आहे हे पालकांना माहीत असणे आवश्यक आहे. मुलांनापण एवढा विश्वास आईवडिलांवर असणे आवश्यक आहे, की आईवडील माझ्यावर विश्वास ठेवतात व प्रत्येक गोष्टीत मार्गदर्शन करतात. मुलांमध्ये काही बदल जाणवत असल्यास पालकांनी लगेच त्याबद्दल चौकशी करायला पाहिजे. आपल्या घरात फोन येते, त्यांची मुलांसोबत वागणूक कशी आहे या गोष्टींची काळजी घ्यायला पाहिजे. शिवाय पालकांनी मुलांनी मानसिकता समजून घेणे आवश्यक आहे. मुलांशी प्रेमपूर्वक वागणूक अर्धपूर्ण व विश्वासपूर्ण संवाद साधल्यास तितक्याच विश्वासाने बालक आपल्या समस्या आवडीनिवडी, इच्छा पालकांना सहज सांगतात म्हणून त्यांचे मित्र बनून नेहमी मदतीचा हात द्यावा आवश्यक तिथे धोक्याचे सूचना सांगायला पाहिजे. मुलांशी संवाद सकारात्मक दृष्टीने साधावा.

बालकांचे शिक्षकांसोबत संबंध

मूल घराच्यापेक्षा जास्त वेळ शाळेत शिक्षकाचा सान्निध्यात असतात. त्यामुळे शिक्षक व विद्यार्थ्यांचे संबंध चांगले असणे आवश्यक आहे. मुलांना शिक्षकाप्रती आदर असावा. धाक किंवा भीती असू नये. विद्यार्थ्यांसोबत शिक्षकाचे मैत्रीचे नाते असते तेव्हाच मूल त्यांच्यासोबत चुकीचे वर्तन घडल्यास शिक्षकांना सांगू शकेल. मुलांचे आयुष्य पालतून टाकण्याचे कसब शिक्षकांकडे असते. मुलांना बोलके करण्याचे काम शिक्षक करत असतात. शिक्षण घेत असताना काही मुले जी संवाद साधण्यात कमजोर पडतात, आपले म्हणणे त्यांना मांडावयाचे असते; परंतु घाबरल्यामुळे ती आपले म्हणणे व्यक्त करू शकत नाही अशा मुलांना धीर देणे गरजेचे असते, त्याला कुठल्यातरी त्याच्या आवडीच्या विषयांवर बोलायला लावला पाहिजे. शिक्षकाने विद्यार्थ्यांला 'तुला हे करताच येत नाही' असे न म्हणता 'तू ते व्यवस्थित करू शकतोस' अशाच शब्दांनी त्याचा आत्मविश्वास वाढविणे महत्त्वाचे असते. मुलांच्या शाळेत स्त्री शिक्षकांची नेमणूक करणे आवश्यक आहे. त्यांनी विद्यार्थ्यांनी शारीरिक वाढीसंबंधी पूर्णतः जाणीव करून द्यावी. शिक्षक व विद्यार्थी यांच्यात मैत्रीचे नाते असणे आवश्यक आहे. विद्यार्थी मुक्तपणे आपल्या मनातील गोष्टी उघड करतील.

विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी उपाययोजना

जिद्दात बालकांवर होणारे लैंगिक अत्याचाराबाबत सातत्याने प्रकरणे घडत आहे. शाळा आणि शाळाबाहेरही अशा प्रकारची प्रकरणे समोर येत आहे. अशा प्रकारची कृत्ये घडू नये यासाठी शाळांमधून बालकांसाठी असलेल्या हेल्प लाईनची माहिती, तक्रारकर्त्यांचे नाव गोपनीय ठेवण्याची व्यवस्था आदी बाबी या उपक्रमात प्रामुख्याने घ्याव्यात. शाळा हा केंद्रबिंदू असल्याने शाळांच्या व्यवस्थापनाला विश्वासात घेऊन ही जाणीव जागरूकता राबवावी. बालके ही प्रामुख्याने शाळेत जात असल्यामुळे त्याठिकाणी त्यांना सुरक्षा मिळणे गरजेचे आहे. बालकांवर अत्याचार होणार नाही यासाठी बालक, पालक आणि शिक्षकांमध्ये आपसी सामंजस्य असणे आवश्यक आहे. शाळेला पालकांनी भेटी द्याव्यात, विद्यार्थ्यांशी हितगुज करून त्यांच्या अडचणी जाणून घ्याव्यात. समाजानेही अशा घटना दिसत असल्यास एक जबाबदार घटक म्हणून पुढे यावे. बालकांच्या वर्तनात काही फरक आढळल्यास बारकाईने चौकशी करावी. बालकांना त्यांच्या शरिराला होत असलेल्या स्पर्शाबाबत माहिती द्यावी, असे वर्तन होत असल्यास पालकांना माहिती देण्यास सांगावे. शाळेत बालकांसाठी असलेल्या इलेपलाईनचे बोर्ड लावावे जेणेकरून ते त्यांच्यासमोर कायम राहिल्यास अशा प्रकारचे वर्तन झाल्यास त्याबाबत ते तक्रार करू शकतील. अशी तक्रार करण्यासाठी बालकांना त्यांच्या पालकांसोबतच शिक्षकांची भूमिका महत्त्वाची असते. बालकांसाठी असलेल्या कायद्याची त्यांना माहिती द्यावी.

निष्कर्ष

जिल्ह्यामध्ये सातत्याने बालकांवर लैंगिक अत्याचाराची प्रकरणे समोर येत आहे. मुलांच्या कोवळ्या मनावर झालेला आघात कधीही भरून निघू शकत नाही. मुलांचे मानसिक आरोग्य बिघडल्यास त्यांचे संपूर्ण